

Του Βασίλειου Κ. Αποστολάκη
Αξιωματικού Ελληνικής Αστυνομίας ε.α.

Η συμβολή της σχολής χωροφυλακής στη μάχη της Κρήτης (Μαΐος 1941)

Συμπληρώνονται φέτος (70) χρόνια από την επική μάχη της Κρήτης, την πιο παράδοξη μάχη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όπως την έχουν χαρακτηρίσει οι ερευνητές της παγκόσμιας πολεμικής ιστορίας. Τα χρόνια που πέρασαν, ίσως ξεθώριασαν τα επί μέρους γεγονότα, περιστατικά και αδυναμίες, όμως προέβαλαν την ιδιαίτερη σημασία, το βαθύτερο νόημα και την αποφασιστική συμβολή της στον πανανθρώπινο αγώνα για την Ελευθερία και τη Δημοκρατία.

Έτσι, σήμερα η μάχη της Κρήτης προβάλλει ιστορικό ορόσημο, φωτεινός φάρος, ιερό προσκύνημα.

Η θέση και η ιστορία της Κρήτης προσδιόρισαν την τραγική της μοίρα και πάλι το Μάιο του 1941. Ήταν τότε, που ο τρόμος και η απόγνωση έσκιαζαν το πρόσωπο της ανθρωπότητας από τη Γερμανική θηριωδία.

Όμως, η Κρητική ψυχή δε σκιάχτηκε.

Ο Κρητικός Λαός, παρά το γεγονός, ότι βρέθηκε απροετοίμαστος, με τα παιδιά του στα βουνά της Βορείου Ηπείρου, δε γκρίνιαξε και δε δέλιασε. Δε ζύγιασε με τη ζυγαριά της φρόνησης και δε μέτρησε τον αντίπαλο.

Μέτρησε μόνο την ευθύνη του μπροστά στην Ιστορία. Μπροστά στη φοβισμένη ανθρωπότητα, που παρακολουθούσε με δέος, θαυμασμό και ελπίδα.

Κατανόησε το ιστορικό του χρέος και το βαθύτερο νόημα της Μάχης. Τη δέχτηκε και την έδωσε με αρχοντιά και μεγαλοπρέπεια.

Συγκλονίστηκε ο κόσμος ολόκαιρος, κόπηκε η ανάσα εχθρών και φίλων, μπροστά στην τιτανομαχία.

Ήταν μια πάλη άνιση, ανάμεσα σε ελεύθερους ανθρώπους και σκοταδιστές του Ναζισμού.

**“ Ο Κρητικός Λαός,
παρά το γεγονός, ότι
βρέθηκε απροετοίμαστος,
με τα παιδιά του στα
βουνά της Βορείου
Ηπείρου, δε γκρίνιαξε και
δε δείλιασε ”**

Σύσσωμος ο Λαός της Κρήτης, με θαυμαστή ομοψυχία, που προκαλεί ρίγη συγκίνησης σε μας τους νεότερους, ξαναζωντανεύει τις τιμημένες του παραδόσεις, βροντοφωνάζει ουσιαστικά και αυτοπρόσωπα το «ΟΧΙ» του, στο στυγνό Ναζί εισβολέα, ανατρέπει τους οραματισμούς και τα επιτελικά σχέδια του παρανοϊκού και αιμοσταγούς Γερμανού Δικτάτορα, του ανθρωπόμορφου κτήνους Χίτλερ και εξευτελίζει το επίλεκτο Σώμα των Αλεξιπτωτιστών.

Ανάμεσα στους γενναίους υπερασπιστές του Νησιού,

ανάμεσα στους αγγελόσχημους μαχητές της Λευτεριάς, ανάμεσα στο «Τάγμα ιπποτών Κρήτης», ανάμεσα στους σεμνούς Κρητομάχους, ξεχωριστή θέση κατέχει το ένδοξο και τιμημένο Σώμα της Ελληνικής Χωροφυλακής, με τα μόνιμα στελέχη του και τους μαθητές της Σχολής Χωροφυλακής.

Από τότε που πρωτοεμφανίζεται στο προσκήνιο της ιστορίας το Σώμα αυτό, δίδει, προσφέρει, μάχεται, θυσιάζεται και μοχθεί, για να προασπίσει ό,τι ευγενικό, ωραίο και ιδανικό υπάρχει στη ζωή. Η Χωροφυλακή υπερασπίστηκε και κατά τη Θρυλική Μάχη της Κρήτης τα υψηλά ιδεώδη της ελευθερίας και του ανθρωπισμού. Η Σχολή Χωροφυλακής δοκιμάστηκε σκληρά και έδωσε πολύ αίμα στον αγώνα για την προάσπιση των ιδανικών της ελευθερίας.

Να, τι μας αφηγήθηκε, μεταξύ άλλων, ο επίτιμος Αρχηγός της Ελληνικής Χωροφυλακής, Αντιστράτηγος Νικόλαος Φωτίου Κουτοϊανός, μαχητής στην Κρήτη, ως δόκιμος χωροφύλακας, από το χωριό Κρανιά του Νομού Καρδίτσας, σε διάλεξή του στη Σχολή Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας, το Μάιο του 1991:

«... Το Αρχηγείο Χωροφυλακής, βάσει Κυβερνητικών εντολών, μετά τη χαλάρωση του Αλβανικού Μετώπου και ενόψει των απειλητικών διαθέσεων του Χίτλερ, ανέλαβε να συμβάλει και η Χωροφυλακή στην άμυνα της Κρήτης. Εστράφη τότε στη Σχολή Δοκίμων Χωροφυλάκων,

που ήταν η μόνη συγκροτημένη δύναμη, η οποία μπορούσε να παραταχθεί, στοιχειωδώς τουλάχιστον σ' ένα πόλεμο. Είχε όμως δύο μειονεκτήματα: το απαίδευτο των Δοκίμων και την έλλειψη βαρέος οπλισμού.

... Κατατάχθηκα ως Δόκιμος Χωροφύλακας στη Σχολή των Αθηνών την 21η Μαρτίου 1941. Κάθε μέρα εξαντλητικές ασκήσεις. Την 6η Απριλίου 1941, η Γερμανία κηρύσσει τον πόλεμο κατά της Ελλάδας και εισβάλλει στα βόρεια σύνορά μας, με όλα τα σύγχρονα πολεμικά μέσα. Τη νύχτα της 8ης Απριλίου 1941, ένας τρομερός βομβαρδισμός από τη Γερμανική Αεροπορία ταρακούνησε κυριολεκτικά την Αθήνα. Εοπευσμένα (8) λόχοι, δυνάμεις 800 περίπου ανδρών μεταφερθήκαμε στο Λαύριο για επιβίβαση σε πλοίο, με προορισμό την Κρήτη. Οι θαλάσσιες μεταφορές, λόγω δράσεως των Γερμανικών «στούκας», ήταν δύσκολες και επικίνδυνες.

Επιβιβαστήκαμε σε αρματαγωγό και με πολλές ταλαιπωρίες αποβιβαστήκαμε στη Σούδα, όπου μετά από ολιγόλεπτη ανάπαυση ξεκινήσαμε για το Ρέθυμνο πεζοί και εξαντλημένοι, ύστερα δε από διήμερη πορεία φτάσαμε στο Ρέθυμνο, τη 10η Απριλίου 1941.

Εγκατασταθήκαμε στο Οίκημα της Σχολής, σε διάφορα σημεία, και γύρω από την πόλη του Ρεθύμνου. Η Διοίκηση του Τάγματος ανατέθηκε στον Ταγματάρχη Ιάκωβο Χανιώτη. Άλλοι (3) Λόχοι Δοκίμων, προηγούμενης σειράς, που είχαν προπορευτεί, εγκαταστάθηκαν στους άλλους Νομούς της Κρήτης.

Στο Ρέθυμνο η διάταξη είχε ως εξής: Ελληνικές Στρατιωτικές Δυνάμεις (όπως μπόρεσαν να σχηματιστούν), μαζί με Αυστραλιανά και Νεοζηλανδικά στρατεύματα είχαν καταλάβει θέσεις μεταξύ Ρεθύμνου και Πανόρμου. Στο Πάνορμο είχε προωθηθεί ένας Λόχος Δοκίμων Χωροφυλάκων.

Πολλοί Σταθμοί της Χωροφυλακής πλαισιώθηκαν από ντόπιους κατοίκους και σχημάτισαν ένοπλες ομάδες, οι οποίες κατάφεραν σοβαρά χτυπήματα στους επιδρομείς.

Αρχηγός Χωροφυλακής είχε οριστεί ο ανακληθείς στην ενέργεια Ιωάννης Βουράκης, Βενιζελικός Αξιωματικός, σπουδαίος ηγέτορας, ο οποίος αργότερα εκτελέστηκε από τους Γερμανούς.

Με την άφιξή μας στο Ρέθυμνο άρχισε η εντατική και εξαντλητική εκπαίδευση στη χρήση του όπλου και στην τακτική της μάχης. Όλοι αναμέναμε ως βεβαία την επιθετική εκδήλωση των Γερμανών. Ένας λόχος, εκ περιτροπής, κάθε νύχτα, φρουρούσε το αχρησιμοποίητο αεροδρόμιο της Πηγής, λίγα χιλιόμετρα ανατολικά του Ρεθύμνου, για να εξουδετερώσουμε τυχόν ρίψη αλεξιπτωτιστών.

Για να προληφθούν ανθρώπινες απώλειες από τους βομβαρδισμούς και για να επιτηρείται καλύτερα όλη η γύρω περιοχή έγινε διασπορά των Λόχων. Εμείς, (7ος Λόχος) πήγαμε στο Ατσιπόπουλο, ο 8ος λόχος στο Πάνορμο.

Το πρωί της Τρίτης, 20 ΜΑΪΟΥ 1941, άρχισαν οι Γερμανοί να βομβαρδίζουν ανελέητα όλη την Κρήτη. Κατά τις δύο το μεσημέρι, σμήνη Γερμανικών αεροπλάνων άρχισαν να ρίπτουν αλεξιπτωτιστές ανατολικά του Ρεθύμνου. Ο Λόχος μας πήρε εντολή να οπείσει επιτόπου, όπου (3) Λόχοι της Σχολής είχαν ήδη εμπλακεί στο θέατρο των επιχειρήσεων. Πριν βασιλέψει ο ήλιος φτάσαμε στο Ρέθυμνο. Ήρθε η νύχτα Συνταχτήκαμε και πήραμε σχετικές οδηγίες. Κατατοπισθήκαμε, ως προς τις θέσεις των Γερμανών, πήραμε οδηγίες από το Λοχαγό μας, μας ευχήθηκε «καλή τύχη» και προχωρήσαμε προσεκτικά, ακροβολιστά, να λάβουμε τις θέσεις στην πρώτη γραμμή, για να αρχίσει την επόμενη μέρα (21/5/1941) το πρωί η αντεπίθεση.

Τρία ήταν τα σημεία, που έπρεπε να εξασφαλίσουμε την επόμενη μέρα: το εργοστάσιο-ελαιουργείο «ΒΙΟ», τα «περιβόλια», όπου και ο ιερός ναός του Αγίου Γεωργίου και τα «Καστελλάκια». Σπουδαία στρατηγικά σημεία και τα τρία, αλλά δυστυχώς καταλήφθηκαν τη νύχτα, πλην της τοποθεσίας «Καστελλάκια», την οποία καταλάβαμε εμείς, κατασκευάζοντας πρόχειρα χαρακώματα για την άμυνα. Την επόμενη μέρα, παρά τους συνεχείς βομβαρδισμούς, επαναλήφθηκαν οι επιθέσεις μας για την ανακατάληψη των στρατηγικών αυτών θέσεων και εξουδετέρωση των εισβολέων. Η μάχη ήταν σφοδρή και διαρκής. Έρχονται αεροπλάνα. Πρώτα τα βομβαρδιστικά και ακολουθούν τα μεταγωγικά. Ίχνος

αντιαεροπορικών δεν υπάρχει. Η ανακατάληψη του εργοστασίου «ΒΙΟ» επιτυγχάνεται από ένα Λόχο μας, με πολύ κόπο και κάμποσους τραυματίες. Γερμανικές απώλειες πολλές και από την προηγούμενη μέρα. Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου καθίσταται πλέον φρούριο των Γερμανών. Μεταφέρουν εκεί βαρύ οπλισμό, πολεμοφόδια και τρόφιμα, και με το δικό μας ελα-

φρύ οπλισμό δε μπορούσαμε, παρά τις επιθέσεις μας, να καταλάβουμε. Τα «Καστελλάκια» τα κρατούσαμε καλά. Αν τα καταλάμβαναν οι Γερμανοί θα μας πλευροκοπούσαν επικίνδυνα. Εν τω μεταξύ, ο βομβαρδισμός συνεχιζόταν. Οι συνθήκες επιβιώσής μας άσχημες. Τρώγαμε κρεμμύδια από περιβόλια, αλλά το μαρτύριο ήταν μετά, πώς θα σβήσουμε τη φωτιά, που μας προξενούσαν τα κρεμμύδια.

Την τρίτη μέρα (Πέμπτη 22 Μαΐου) εκδηλώνονται νέες επιθέσεις των Γερμανών για να ανακαταλάβουν το εργοστάσιο «ΒΙΟ» και τα «Καστελλάκια», αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Οι μάχες συνεχίζονται με την ίδια σφοδρότητα σε πολλά σημεία. Το απόγευμα διατάχθηκε ο Λόχος μας, να μετακινηθεί προς τον παραλιακό τομέα κοντά στη «ΒΙΟ», για να υποστηρίξουμε άλλο Λόχο, ο οποίος πολεμούσε επί αρκετές ώρες και υπήρχε κίνδυνος υποχώρησής του. Ξεκινήσαμε για τον προορισμό μας και τότε καταφθάνουν 4 βομβαρδιστικά αεροπλάνα και αρχίζουν να βομβαρδίζουν την περιοχή μας. Μια βόμβα πέφτει στο Λόχο μας και σκοτώνονται 17 Δόκιμοι Χωροφύλακες. Καπνός και σκόνη καλύπτει όλο το Λόχο. Ήταν τρομερές οι απώλειες αυτές και η ψυχική ταραχή επεδράσε δυσμενώς στην ανασύνταξη του Λόχου. Άλλο τμήμα ανέλαβε την αποστολή μας, στο σημείο αυτό, μέχρι να συνέλθει και να ανασυνταχθεί ο Λόχος μας.

Την άλλη μέρα, ο Λόχος μας οχυρώθηκε σε άλλη αμυντική θέση, νότια του Ρεθύμνου. Εκεί, παρά τη φυσική κάλυψη, μας αντιλήφθηκαν Γερμανικά αεροπλάνα και άρχισαν να βάλλουν με καταιγισμό πυρών εναντίον μας. Γάζωναν κυριολεκτικά όλη την παρυφή της πόλεως. Μια σφαίρα βρίσκει τον άτυχο συμμαθητή μου ονόματι Νικολάου, που πολεμούσε δίπλα μου. Πολύ τον έκλαψα. Οι μάχες συνεχίζονταν με τον ίδιο ρυθμό. Οι Γερμανοί έκαψαν με φλογοβόλα, το εργοστάσιο «ΒΙΟ»,

που ήταν χρήσιμο για μας. Η λάμψη από το καιόμενο λάδι, φωτίζε όλη την περιοχή επί πολλές νύχτες.

Οι Λόχοι μας, μέχρι την 28η Μαΐου 1941 εναλλάσσονταν στα μέτωπα των μαχών, κυρίως στην περιοχή περιβολίων και Αγίου Γεωργίου.

Το απόγευμα της Πέμπτης 29 Μαΐου 1941, ενώ ο Λόχος μας ήταν ακρο-

“ **Πολύτιμα βιβλία της βιβλιοθήκης του Σχολείου έκαψαν οι Γερμανοί στο προαύλιο** ”

βολιομένος απέναντι από τις Γερμανικές θέσεις, ακούσαμε πίσω μας με ένα τηλεβόα, να μας καλεί ένας Γερμανός στην ελληνική γλώσσα, να παραδοθούμε, λέγοντας ότι τελειωσε για μας ο πόλεμος και πρέπει να παραδοθούμε σε μια ώρα, διαφορετικά, θα μας εξόντωναν. Μας είπαν δε, ότι θα είμαστε ελεύθεροι, για να πάμε στα σπίτια μας. Ήταν μια μηχανοκίνητη Γερμανική φάλαγγα, έτοιμη να βάλει εναντίον μας, εάν δεν παραδοθούμε. Εκπληγήκαμε όλοι και προβληματιστήκαμε έντονα. Μπροστά μας οι οχυρωμένοι Γερμανοί Αλεξιπτωτιστές και πίσω μας τα τεθωρακισμένα των Γερμανών που είχαν έρθει από τα Χανιά. Δεν είχαμε πληροφορηθεί ότι είχε καταληφθεί όλη η Κρήτη και φάλαγγες Γερμανών έφτασαν, από τα Χανιά στο Ρεθύμνο, το κατέλαβαν και εμείς πολεμούσαμε ακόμη ανατολικά της πόλεως. Συγκεντρωθήκαμε και ο Λοχαγός μας έθεσε το δίλημμα: αν θέλουμε να παραδοθούμε ή να σκορπίσουμε στα βουνά. Τρόπος διαφυγής υπήρχε βέβαια, χωρίς να μας αντιληφθούν οι Γερμανοί, αλλά δεν ξέραμε τη μορφολογία του ορεινού όγκου, που ήταν πιο πάνω από μας, ούτε την κατεύθυνση, που έπρεπε να πάρουμε, ούτε πού θα καταλήξουμε.

Εγώ, με δύο άλλους συναδέλφους, δεν παραδοθήκαμε. Ανεβήκαμε στο βουνό, περιπλανώμενοι, και ύστερα από περιπέτεια δύο ημερών, πέσαμε σε Γερμανική περίπολο, η οποία μας συνέλαβε και μας έκλεισε στο Στρατόπεδο, που ήταν το Γυμνάσιο θηλέων της πόλεως, όπου είχαν εγκλειστεί και οι άλλοι Δόκιμοι Χωροφύλακες.

Δέκα μέρες κράτησε ο εγκλεισμός μας στο στρατόπεδο αυτό. Οι συνθήκες της διαβίωσής μας ήταν πολύ άσχημες, η δε συμπεριφορά των Γερμανών, προς εμάς, σκληρότατη.

Πολύτιμα βιβλία της βιβλιοθήκης του Σχολείου έκαψαν οι Γερμανοί στο προαύλιο.

Μετά δεκαήμερο αναχωρήσαμε για τα Χανιά, όπου μας έκλεισαν σ' ένα στρατόπεδο στη θέση «Άγιοι Απόστολοι». Ήταν 10 Ιουνίου 1941. Και εδώ η ζωή άθλια, η μεταχείριση των Γερμανών απάνθρωπη.

Όταν πλησίασε το φθινόπωρο, μας μετέφεραν σ' ένα καινούργιο στρατόπεδο κοντά στο αεροδρόμιο Μάλεμε, για «ανθρώπινη ασπίδα» κατά των βρετανικών αεροπορικών επιδρομών. Και εδώ οι συνθήκες άθλιες. Η απόγνωση στο κατακόρυφο. Άλλο δεν αντέχαμε. Έτσι, εγώ και ένας συνάδελφος μου δραπετεύσαμε και φτάσαμε στο Κολυμπάρι. Με μια βάρκα διεκπεραιωθήκαμε στον «Κάβο Μαλλέα» και από εκεί πεζοί καταλήξαμε στην Αθήνα, όπου ενταχθήκαμε στο ανεξάρτητο Σύνταγμα

“Όταν πλησίασε
το φθινόπωρο, μας
μετέφεραν σ' ένα
καινούργιο στρατόπεδο
κοντά στο αεροδρόμιο
Μάλεμε, για «ανθρώπινη
ασπίδα» κατά των
βρετανικών αεροπορικών
επιδρομών”

Χωροφυλακής ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ.
Κατά το Δεκέμβριο του 1941
αφέθηκαν ελεύθεροι και οι υπόλοιποι άνδρες του τάγματος Ρεθύμνου».

—Ακούσαμε, λοιπόν, την αφήγηση, περιληπτικά, του τότε Δόκιμου Χωροφύλακα και μετέπειτα Αρχηγού Χωροφυλακής κ. Νικολάου Κουτσιανά, ο οποίος έζησε μέσα στους καπνούς της Μάχης της Κρήτης, εκείνο το φοβερό δεκαήμερο του Μαΐου 1941. Ανάλογη δράση είχε και ο 8ος Λόχος του Πανόρμου στο Λατζιμά, με νεκρούς, και εκεί.

—Συνολικά 111 άνδρες του τιμημένου Σώματος της Χωροφυλακής, άφησαν την τελευταία τους πνοή κατά τη Μάχη της Κρήτης, τα οστά των οποίων φυλάσσονται στο Μαυσωλείο της Σχολής του Ρεθύμνου. Αιώνια, ας μένει η μνήμη των ηρώων εκείνων.

—Έγραψαν πολλοί συγγραφείς για την αυτοθυσία εκείνη του Τάγματος της Σχολής Χωροφυλακής και των Μονίμων Στελεχών του Σώματος. Σταχυολογούμε ορισμένα και ας είναι μνημόσυνο η λιτή μας αυτή αναφορά σ' όλους εκείνους, που έλαβαν μέρος στη μάχη της Κρήτης.

Εμμανουήλ Τσουδερός, ο τότε πρωθυπουργός: «*το τάγμα της Χωροφυλακής δεν παρέλειψε κατά την κρίσιμον ταύτην στιγμήν του κινδύνου της πατρίδος, να πράξει το καθήκον του, εις το ακέραιον, καίτοι δεν διέθετε τα ανάλογα μέσα. Επολέμησε κατά την διάρκειαν της μάχης της Κρήτης εις τα περίξ της Ρεθύμνης κατά τρόπον, ο οποίος επροκάλεσεν γενικήν εκτίμησιν.*»

Στυλιανός Δημητρακάκης(·: ο τότε Υπουργός Εσωτερικών και Ασφαλείας: «*Η δράση του Τάγματος Χωροφυλακής, υπό τον τότε Ταγματάρχη Ιάκωβο Χανιώτη υπήρξε ηρωική, η οποία προξένησε θαυμασμό και στους Βρετανούς συμμάχους μας. Ο Βρετανός Ταξίαρχος Βέιζι με τηλεγράφημά του προς τον Στρατηγό Φράνκερ, την 25η Μαΐου 1941, ανέφερε ότι είναι υπερήφανος μαχόμενος παρά το πλευρόν των ηρωικών Ελλήνων στρατιωτικών και πολιτών. Η τιμή αυτή κατά το μέγιστον μέρος ανήκει εις τους ηρωικούς άνδρας του Τάγματος της Σχολής Χωροφυλακής.*»

Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού: «*Το Τάγμα της Χωροφυλακής είχε τον κύριον όγκον αυτού παρά την ανατολικήν παρυφήν της πόλεως, ένα Λόχον στο Ατσιπόπουλο και ένα στο Πάνορμο. Λόχοι της Χωροφυλακής, εξορμήσαντες εκ των προχείρως οργανωμένων θέσεών των, καθή-*

λωσαν τους επιτιθεμένους προ της ανατολικής παρυφής της πόλεως. Δια σειράς αιματηρών αντεπιθέσεων ηνάγκασαν τούτους να συμπυκνούν προς περιβόλια, ένθα και οργανώθησαν με κέντρο αμύνης την εκκλησίαν του Αγίου Γεωργίου και το Νεκροταφείον Περιβολιών. Αι εκατέρωθεν απώλειαι, κατά τας ηρωικάς αυτάς αντεπιθέσεις, υπήρξαν σημαντικά. Εκ των δυνάμεων της Χωροφυλακής εφονεύθησαν ο Ανθυπομοίραρχος Χλεμπογιάννης Νικόλαος του Ιωάννου από τη Δεσφίνα της Φωκίδας και τριάκοντα πέντε οπλίται, δύο δε Αξιωματικοί και εξήκοντα οπλίται ετραυματίσθησαν.

Το απόγευμα της 21ης Μαΐου 1941, δια σκληράς επιθέσεως Λόχου της Χωροφυλακής, καταλαμβάνονται τα Καστελλάκια και οι Γερμανοί σπεύδουν να εγκλεισθούν εις τον Άγιον Γεώργιον Περιβολιών.

Την 27η Μαΐου, οι περιχαρακωμένοι Γερμανοί εις τα Περιβόλια, υποστηριζόμενοι υπό της αεροπορίας των, εξώρμησαν κατά των δυνάμεων Λόχου Χωροφυλακής, οι οποίες ευρίσκοντο εις Καστελλάκια, δια να καταλάβουν αυτά. Η επίθεσις αυτή απέτυχε, συναντήσασα σθεναρά άμυνα και οι Γερμανοί ηναγκάσθησαν να καταφύγουν και πάλιν εις το ορμητήριον των. Κατά την ενέργειαν αυτήν εφονεύθη ένας Αξιωματικός και ετραυματίσθησαν πολλοί χωροφύλακες.

Σε άλλο σημείο, η Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, αναφέρει: Η πόλις του Ρεθύμνου θα παρεδίδετο εις τον εχθρόν. Δια την παράδοσιν της πόλεως και του Τάγματος της Σχολής Χωροφυλακής, διετάχθη ο Ταγματάρχης Χανιώτης Ιάκωβος, Διοικητής του Τάγματος, να προέλθει εις σχετικούς συνεννοήσεις μετά των Γερμανών. Ούτος όμως ηρνήθη να εκτελέσει την περί παραδόσεως Διαταγήν.»

Ιωάννης Βολωνάκης. Συγγραφέας: «Γενναίοι Χωροφύλακες!!! Στην πιο συγκλονιστική και αγχώδη μάχη της ανθρωπότητας αποδείξατε πόσον μεγαλοπρεπές είναι το Σώμα από το οποίον προέρχεσθε και υπηρετείτε... Όλοι ανεγνώρισαν τη δόξα και το μεγαλείον σας...».

Ιωάννης Μουρέλλος. Δημοσιογράφος και Ιστορικός συγγραφέας: «Με την πρώτη ορμητική εξόρμηση πολιτών και μαθητών της Σχολής Χωροφυλακής, έπεσαν νεκροί ο ήρωας Ανθυπομοίραρχος ΧΛΕΜΠΟΓΙΑΝΝΗΣ Νικόλαος από τη Δεσφίνα της Ρούμελης, με τρεις (3) Υπαξιωματικούς και εφτά (7) οπλοφόρους πολίτες και ετραυματίσθησαν πολλοί μαθητές της Σχολής. Όμως η ορμητική εξόρμηση δεν εσταμάτησε. Ακάθεκτοι και γεμάτοι ενθουσιασμό ρίχτηκαν επάνω στα Τμήματα των Αλεξιπρωτιστών.

Σόλων Καφάτος. Στρατηγός του Στρατού: «Μετά πείσιμονα και αιμα-

τηρόν αγώνα, κατά τον οποίον η συμπεριφορά Αξιωματικών και οπλιτών των Λόχων της Χωροφυλακής, υπήρξεν ανωτέρα παντός επαίνου, ο εχθρός ανετράπη και κατεδιώχθη, διασκορπισθείς.

Στυλιανός Καλλονάς. Ταξί-αρχος του Στρατού: « Η διλοχία των Γερμανών Αλεξιπρωτιστών, η οποία ερρίφθη ανατολικά

της πόλεως του Ρεθύμνου προσγειώθηκε ανενόχλητη, διότι τμήματα αμύνης δεν υπήρχαν. Μετά την ανασύνταξή της προήλασε δια την κατάληψη της πόλεως. Η Σχολή Χωροφυλακής, όμως, απέκρουσε την εισβολήν και εξανάγκασε τους Γερμανούς να εγκατασταθούν αμυντικώς εις τον Άγιον Γεώργιον Περιβολιών και εις οικίας των Μνσιριών.

Ο 3ος Λόχος των Αλεξιπρωτιστών ερρίφθη εις τον Λατζιμά και ναι μεν δεν εδέχθη την αντίδραση πυρών αμύνης, διότι εκεί δεν υπήρχον, δεν εβράδυνε όμως να δεχθεί επίθεση του Λόχου Χωροφυλακής Πανόρμου και των ελευθέρων σκοπευτών από τα υψώματα βορείως του Αλεξάνδρου Χάνι... Μετά την κατάληψη του Σταυρωμένου, από φίλια τμήματα, οι Γερμανοί κατείχον μόνον το Λατζιμά και εκεί εβάλλοντο, τυρρανικώς, υπό των ελευθέρων σκοπευτών και του Λόχου Χωροφυλακής Πανόρμου.

Μάρκος Γεωργίου Πολιουδάκης: (Ιστορική φυσιογνωμία του Ρεθύμνου)

«Τις βραδινές ώρες της 20ης Μαΐου 1941 είχε κορυφωθεί η αντεπίθεση των ανδρών της Σχολής Χωροφυλακής και των πολιτών, που τρέχοντας, κατέφθαναν στο πεδίο της μάχης. Η Γερμανική δύναμη, συνεχώς πιεζόμενη, οπισθοχώρησε και οχυρώθηκε τη νύχτα στα Καστελλάκια - Άγιο Γεώργιο Περιβολιών μέχρι τη θάλασσα.

Η αποτυχία των Γερμανών να καταλάβουν την πόλη του Ρεθύμνου, οφείλεται στην επιθετική δράση των μαθητών της Σχολής Χωροφυλακής, η οποία στη μάχη αυτή είχε πολλούς νεκρούς.

Κατά τη μάχη της Κρήτης, το Στρατιωτικό Διαμέρισμα Ρεθύμνης είχε δύο τομείς: 1ον τον τομέα της πόλης του Ρεθύμνου. 2ον τον τομέα Αεροδρομίου - Σταυρωμέ-

νου. Ο 3ος τομέας δημιουργήθηκε από τα γεγονότα της μάχης, μόνο με πολίτες και χωροφύλακες, διότι στο Λατζιμά δεν υπήρχαν οργανωμένα στρατιωτικά τμήματα.

Στον τομέα του Λατζιμά έλαβαν μέρος στη φονική μάχη, μόνο πολίτες και Χωροφύλακες των Σταθμών του Μυλοποτάμου και ένας Λόχος της Σχολής Χωροφυλακής που έδρευε στο Πάνορμο. Οι απώλειες εκατέρωθεν ήσαν πολλές, λόγω της παράδοσης, χωρίς στρατιωτικά τμήματα, μάχης. Ο Γερμανός Στρατάρχης Γκαίριγκ με εννέα Γερμανούς συγγραφείς εξέδωσαν, το 1942, το εικονογραφημένο βιβλίο «Κρήτη, η νί-

“ Γενναίοι Χωροφύλακες!!! Στην πιο συγκλονιστική μάχη της ανθρωπότητας αποδείξατε πόσον μεγαλοπρεπές είναι το Σώμα από το οποίον προέρχεσθε και υπηρετείτε...”

κη των πλέον τολμηρών», όπου, μεταξύ των άλλων, γράφουν:

Εννέα ημέρες αποκοιμμένοι στο Ρέθυμνο, στέλλονται οι πιο ξεκούραστες δυνάμεις των Αλπινιστών. Οι αποκλεισμένοι Αλεξιπτωτιστές μας, μάχονται απελπισμένα, πιεσμένοι από στρατιώτες Έλληνες και Αυστραλούς, Νεοζηλανδούς, Χωροφύλακες και ελεύθερους σκοπευτές».

Κώστας Φρανκιά Αντωνάκης, Δικηγόρος - Έφεδρος Αξιωματικός:

«Η Κρήτη αποτέλεσε το τελευταίο φρούριο της Ελλάδος και έγινε ένα απέραντο πεδίο συγκρούσεων. Άνδρες, Γυναίκες, Γέροι, Μεσοκόποι και Αστράτευτοι Νέοι, κοντά στο Στρατό μας και στους Συμμάχους μας, Αυστραλούς και Νεοζηλανδούς, κοντά στους Χωροφύλακες, όλοι αυτοί, στη μάχη και στη φωτιά, πολέμησαν επί 10 ημέρες».

Εμμανουήλ Γεωργίου Χαλκιάδakis, καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης και καθηγητής της Σχολής Αστυφυλάκων:

«Η συμβολή των ανδρών της Σχολής Χωροφυλακής στην άμυνα του Ρεθύμνου υπήρξε σημαντική, αφού αυτοί ουσιαστικά κράτησαν την πόλη. Οι δόκιμοι Χωροφύλακες ήταν σχεδόν ανεκπαίδευτοι και έφεραν μόνο ένα ατομικό τυφέκιο και 150 φυσίγγια ο καθένας. Οι Λόχοι των Δοκίμων Χωροφυλάκων που είχαν λάβει θέση στην πόλη του Ρεθύμνου και γύρω από αυτή, μαζί με το στρατό και τους συμμάχους αντιμετώπισαν τα καλά εξοπλισμένα Γερμανικά στρατεύματα - που διέθεταν αεροπορική κάλυψη - και μπόρεσαν να κρατήσουν την πολιορκούμενη πόλη για δέκα ημέρες, υπό αντίξοες συνθήκες.

Η Χωροφυλακή είχε αναλάβει την πρωτοβουλία των στρατιωτικών επιχειρήσεων στο Λατζιμά Μυλοποτάμου. Οι άνδρες του Σώματος καθήλωσαν τους Γερμανούς, μέχρι την κατάρρευση του μετώπου.

Μιχαήλ Επαμεινώνδα Πριναράκης, Πρώην πρόεδρος Παγκρητίου Ενώσεως - Ιστορικός, Στο υπό έκδοση βιβλίο του «Μεγαλώνοντας στη σκιά των πολεμιστών και των πολεμών»:

«... Στο Κολυμπάρι καταφτάνουν οι 300 μαθητές της τάξεως του 1943, της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων και στο Ρέθυμνο υπάρχουν οι μαθητές της Σχολής Χωροφυλακής. Όλοι νέα και απειροπόλεμα παιδιά, που φλέγονται από πατριωτισμό και εθνική έξαρση και ονειρεύονται να συνεχίσουν στην Κρήτη την εποποιία του '40».

«... Στη μάχη της Κρήτης πολέμησαν με πλήρη συνείδηση υπερασπιστών του Νησιού και με πλήρη συναίσθηση ενός αγώνος υπέρ βωμών και εστιών, υπέρ των πατρογονικών και των πατρώνων, οι ελάχιστοι ένστολοι του Ελληνικού Στρατού, η Χωροφυλακή, οι σύμμαχοι μας Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί και ο Κρητικός Λαός, αστράτευτοι, μεσοκαιρίτες και γέροντες.

... Στο Ρέθυμνο οι αστράτευτοι μαζεύ-

“...Στο Κολυμπάρι καταφτάνουν οι 300 μαθητές της τάξεως του 1943, της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων και στο Ρέθυμνο υπάρχουν οι μαθητές της Σχολής Χωροφυλακής”

ονται έξω από τις στρατιωτικές αποθήκες και απειλούν να τις σπάσουν για να πάρουν όπλα και πυρομαχικά. Τότε ο Ταγματάρχης Χρήστος Τζιφάκης εξοπλίζει τους εξεγερμένους Ρεθεμνιώτες, τους συνενώνει με τους μαθητές της Σχολής Χωροφυλακής, για να αποκρούσουν τους Αλεξιπτωτιστές.

...Λίγο πριν τη ΒΙΟ, πλάι στο ρεματάκι που οδηγούσε προς τη θάλασσα, είδα το διπλανό χωράφι, που ήταν ο ομαδικός τάφος των 17 μαθητών της Σχολής Χωροφυλακής, που είχαν σκοτωθεί κατά τη

μάχη της Κρήτης. Μου ήρθαν στο νου τα 17 τούτα νεαρά και χαρούμενα χωροφυλακάκια, σε μια γιορτινή πολεμική παρέλαση, που ρίχτηκαν στη μάχη αγύμναστα και απειροπόλεμα, για να οδηγηθούν, τελικά, τόσο νέα στο θάνατο.

Εμμανουήλ Ορφανουδάκης, Ανώτερος Διοικητής Χωροφυλακής Κρήτης:

«Την 20η Μαΐου 1941, κατά την οποία εκδηλώθηκε η εχθρική επίθεση κατά της Κρήτης, το Τάγμα της Σχολής Χωροφυλακής είχε την έδρα του στο Ρέθυμνο, το οποίο Τάγμα, διοικούμενο από τον Ταγματάρχη Χωροφυλακής Ιάκωβο Χανιώτη, απέκρουσε τις εχθρικές δυνάμεις και δεν επέτρεψε στα Γερμανικά στρατεύματα να καταλάβουν την πόλη, την οποία υπεράσπισαν με παραδειγματική αυτοθυσία».

Απόστολος Βασιλείου Δασκαλάκης, Καθηγητής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών: «Άνευ υπερβολής, κατά τον δεκαήμερον αγώνα προς υπεράσπιση της πόλεως του Ρεθύμνου, οι Αξιωματικοί, οι οπλίτες και οι μαθητές της Σχολής Χωροφυλακής έγραψαν μερικές από τις ωραιότερες και ενδοξότερες σελίδες της νεωτέρας Ελληνικής Ιστορίας. Ουδέποτε υποχώρησαν και διατήρησαν ελεύθερη την περιοχή του Ρεθύμνου.

Το Τάγμα της Σχολής Χωροφυλακής καθήλωσε ισχυρές δυνάμεις των Γερμανών και συνετέλεσε και αυτό στην αποσόβηση της κεραυνοβόλου καταλήψεως ολοκλήρου της Κρήτης, όπως είχε σχεδιάσει το Γερμανικό Στρατηγείο».

Ιάκωβος Χανιώτης, Ταγματάρχης Χωροφυλακής, τότε Διοικητής του Τάγματος της Σχολής Χωροφυλακής:

«Τα αμούστακα παιδιά της Σχολής Χωροφυλακής, που έπαιρναν εις τας σκληράς εκείνας μάχας το βάπτισμα του πυρός, ερρίφθησαν εις τον αγώνα με ορμικήν ανδρείων πολεμιστών και με πρωτοφανή περιφρόνησιν προς τον θάνατον. Είχον πίστιν και ενθουσιασμόν και τα νεανικά των στήθη εφλόγι-

ζεν η αγάπη προς την κινδυνεύουσαν πατρίδα, δια την ελευθερίαν και την τιμήν της οποίας, ήσαν έτοιμοι να θυσιάσουν».

Γεώργιος Χαλκιαδάκης, τότε Μοίραρχος, Διοικητής Διοικήσεως Χωροφυλακής Ρεθύμνης:

«Καίτοι οι Αξιωματικοί και οπλίτες της Σχολής Χωροφυλακής, πρώτη φορά λαμβάνουν μέρος σε πολεμική ενέργεια, υπό τοιαύτη μάλιστα υπεροχή πυρός του αντιπάλου, υποστηριζομένου από αεροπορία, ανενοχλήτως δρώσα, εν τούτοις ουδείς διασταγμός, αλλά έκδηλη περιφρόνηση προς το θάνατο εμφανίζεται υπό πάντων».

— Στο σημείο αυτό αναφέρουμε, παρενθετικά, ότι ο Μοίραρχος Γεώργιος Χαλκιαδάκης ανέλαβε Διοικητής Χωροφυλακής Ρεθύμνης την 22α Μαΐου 1941, μετά το θάνατο του Αντισυνταγματάρχη Χωροφυλακής Στυλιανού Ιωάννου Μανιουδάκη.

Ο Στυλιανός Μανιουδάκης, από τους Αρμένους Ρεθύμνης, αποτάχθηκε υπηρετώντας ως Ταγματάρχης, μετά το κίνημα του '35, επειδή ήταν Βενιζελικός και διαπνεόταν από φιλελεύθερα και Δημοκρατικά ιδεώδη. Είχε αποφοιτήσει από τη Νομική Σχολή και μετά την απόταξή του, ασκούσε το λειτούργημα του Δικηγόρου στην Αθήνα. Τον Απρίλιο του '41 έρχεται στην Κρήτη και επί Πρωθυπουργού Εμμανουήλ Τσουδερού, με Διάταγμα της 15ηζ Μαΐου, ανακαλείται στην ενεργό υπηρεσία της Χωροφυλακής, προάγεται στο βαθμό του Αντισυνταγματάρχη και αναλαμβάνει τη Διοίκηση Χωροφυλακής Ρεθύμνης.

Την Πέμπτη 22 Μαΐου 1941, ενώ βρισκόταν στο κεντρικό κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας του Ρεθύμνου και συσκεπτόταν, με το Νομάρχη Ρεθύμνης Γεώργιο Τσαγρή, για το μέγα θέμα της εισβολής των Γερμανών, πέφτει μια βόμβα στο κτίριο και σκοτώνονται και οι δύο.

Ο ανεψιός του Στυλιανού Μανιουδάκη, Ιωάννης Ευαγγέλου Μανιουδάκης είχε καταταγεί ως εθελοντής στη Χωροφυλακή, την 1η Απριλίου 1941, ήταν στον 5° Λόχο και έλαβε μέρος και εκείνος στη Μάχη της Κρήτης, ανατολικά της πόλεως Ρεθύμνου.

— Ο Νομάρχης Ρεθύμνης Γεώργιος Εμμαν. Τσαγρής, από τη Βιοταγή Αμαρίου, Στρατιωτικός Ιατρός, διαπνεόμενος από Δημοκρατικά Ιδεώδη, υπήρξε Βουλευτής Αδριανουπόλεως από 1-11-1920 μέχρι 21-9-1922 και Βουλευτής Ρεθύμνης από 16-12-1923 μέχρι 30-9-1925, πάντα στο πλευρό του Εθνάρχη Ελευθερίου Κυριακού Βενιζέλου. Τέλη Απριλίου του 1941, διορίστηκε από τον τότε Πρωθυπουργό Εμμανουήλ Τσουδερό, ως

Νομάρχης Ρεθύμνης, όπου, όπως προαναφέρθηκε, βρήκε τραγικό θάνατο στο κτίριο της Εθνικής Τράπεζας της πόλεως του Ρεθύμνου, την Πέμπτη, 22/5/1941, συσκέπτεμενος με το Διοικητή Χωροφυλακής, περί του πρακτέου, μετά την εισβολή των Γερμανών.

Νικόλαος Φωτίου Κουτσιανάς,

Επίτιμος Αρχηγός της Χωροφυλακής, σε κείμενο του και στην ενότητα: ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, συγκεκριμένα δε στην παράγραφο «Βοήθεια των κατοίκων» αναφέρει τα εξής: «Η βοήθεια και η συμπαράσταση του Κρητικού Λαού προς τις ένοπλες Δυνάμεις της Νήσου, παρά την πικρία τους, διότι είχαν πάρει την 5η Μεραρχία ήταν κάτι το συγκινητικό. Όχι μόνο πολέμησαν μαζί μας πλάι πλάι, αλλά και μεμονωμένα διεξήγαγαν αποτελεσματικά, με δική τους πρωτοβουλία, κατά μόνας, ή ομαδικά έναν ανορθόδοξο αγώνα κατά των εισβολέων. Τους ανήκει, πράγματι, εθνικός έπαινος».

— Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, όπως γράφει ο έγκριτος καθηγητής κ. **Εμμανουήλ Χαλκιαδάκης**, στο, μεσοτού περιεχομένου, βιβλίο του: «Αστυνομική Σχολή Ρεθύμνου. Ιστορία - Εκπαίδευση - Λειτουργία», ο τότε Μοίραρχος Γεώργιος Χαλκιαδάκης, Διοικητής Χωροφυλακής Ρεθύμνης, διενέργησε μυστικά έρανο και με τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν, κατασκευάστηκαν σταυροί και επισκευάστηκαν οι τάφοι των ανδρών της Χωροφυλακής, ενώ τελέσθησαν επιμνημόσυνες δεήσεις, παρά την απαγόρευση των Γερμανών.

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, με την υπόδειξη του Μοίραρχου Χαλκιαδάκη, πέτυχε, προκειμένου να περισυλλεγούν τα οστά των νεκρών και να ενταφιαστούν σε Νεκροταφείο στα Μυσοίρια. Το έτος 1952, με πρωτοβουλία του ίδιου Αξιωματικού, Συνταγματάρχη, πλέον, Χωροφυλακής Γεωργίου Χαλκιαδάκη - με έρανο που διενεργήθηκε μεταξύ των ανδρών της Χωροφυλακής,

ύστερα από έγκριση του τότε Αρχηγού του Σώματος Αντιστρατήγου Γεωργίου Σαμουήλ - κατασκευάστηκε Μνημείο, όπου μεταφέρθηκαν και ενταφιάστηκαν τα οστά 111 ανδρών της Χωροφυλακής, που έπεσαν κατά τη Μάχη της Κρήτης.

Στον ιερό αυτό χώρο, κορυφώνονται κάθε χρόνο ο εκδηλώσεις του Ρεθύμνου για την επέτειο της Μάχης της Κρήτης.

Αιώνια ας μένει η μνήμη όλων εκείνων, που έλαβαν μέρος στη μάχη της Κρήτης.]

“ Ο τότε Μοίραρχος Γεώργιος Χαλκιαδάκης, διενέργησε μυστικά έρανο και με τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν, κατασκευάστηκαν σταυροί και επισκευάστηκαν οι τάφοι των ανδρών της Χωροφυλακής ”

Οι φωτογραφίες του κειμένου έχουν ληφθεί από το λεύκωμα του ζωγράφου Μπότη Θαλασσινού “Η Μάχη της Κρήτης”.